

VARIA

SKEPPSHANDELN SOM TORKADE IN

Väl bekant är den misslyckade överenskommelse som Sveriges regering avslöt 1825 om försäljning av ett par utrangerade örlogsskepp, vilka det mot Spanien upproriska Mexiko önskade övertaga. Köpet måste på grund av hotelser från Ryssland återgå, och den vinst, som man kort förut gjort på försäljningen av ett par andra fartyg till republiken Colombia, förbyttes i en kraftig förlust både av pengar och prestige.

Vår utrikesminister var förmodligen inte okunnig om de risker, som dylika affärer på den tiden kunde medföra, ty många år hade inte gått, sedan ett liknande förslag varit uppe men insvepts i så stor hemlighetsfullhet, att det ej lyckats följa underhandlingarnas gång i detalj. Dessa drevos från utländskt håll av en herre vid namn Ismail Gibraltar.

Första gången jag såg denne omtalas var i en uppsats i Upplands Fornminnesförenings Årsbok 1947, där E. Floderus efter en gammal dagbok ger några upplysningar om mannen. Han kom till Stockholm från Göteborg, föregången av sitt rykte som stor fruntimmerskarl, direkt livsfarlig för de kvinnor som råkade ut för honom. »Han var 60 år gammal, storväxt, i turkisk dräkt, ovanligt stark, stora ögon, förfärlig. Vann mycket tycke hos fruntimren på grund av sitt banditpatriarkaliska utseende.» Han kallades storamiral och troddes ha något slags diplomatiskt uppdrag; han deltog flitigt i societetslivet, även i Uppsala.

Närmare upplysning av Ismail Gibraltar stod först att hämta i de rapporter, som vår minister i Konstantinopel åren 1816—1818 översände till den svenske utrikesministern. I Kairo ägde Sverige en företagsam konsul vid namn Bokty, troligen grek. Denne sökte övertyga Egyptens härskare vicekonungen Muhammed Ali (1769—1849) om fördelarna av att träda i direkt handelsförbindelse med Sverige. Till den ändan beslöt Muhammed Ali redan 1815 att följande år till Göteborg avsända ett egyptiskt krigsfartyg, en korvett med namnet Afrika under befäl av kapten Mehemet Cavallari. Våren 1816 utlöpte också korvetten från Alexandrias hamn och ankom den 16 aug. 1817 till Göteborgs skärgård samt ankrade vid Känsö för att läggas i karantän. Kaptenens namn uppgavs då vara Afez Ali. Besättningen var frisk, men efter som korvetten hade lämnat Alexandria, när pesten rasade där som värst och enligt uppgift senare icke undergått karantän, så förordnades, att korvettens gods skulle vädras, rökas och renas.

Ombord på fartyget medföljde i början vicekonungens särskilda ombud Ismail Gibraltar. När »Afrika» anlöpte Livornos hamn den 16 juni 1816, hälsades Gibraltar i egenskap av den egyptiske vicekonun-

gens ombud med salut, hela 23 skott. Här fick han emellertid befallning att resa direkt till Sverige landvägen. Bokty meddelar, att Gibraltar medförde ett kreditiv på 100 000 spanska piaster, utställt på en london-bank. Det var eljest så ordnat, att korvetten var lastad med spannmål, som skulle säljas i Spanien. Den erhållna betalningen var avsedd att användas för inköp i Sverige.

Ismail Gibraltar hade varit kapten i den turkiska flottan och 1806 inträtt i den egyptiske vicekonungens tjänst. För dennes räkning hade han utfört en mängd politiska och kommersiella uppdrag i London och annorstädes. Den sista tiden hade han varit bosatt på Malta, varifrån han som chargé d'affaires skött Egyptens förbindelser med Italien.

Vad ville nu egyptierna köpa i Sverige och vad ville de sälja? Vicekonungen hade förklarat sig beredd att sälja salt till billigt pris, sannolikt i konkurrens med Portugal. Och han önskade köpa kanoner, kulor och skeppsinventarier. Men icke endast det. Han behövde två fregatter eller korvetter, armerade med 30 å 32 kanoner för att hålla efter sjörövare i Röda Havet. Men ett sådant köp kunde väcka Englands misshag. Därför borde fartygen gå under svensk flagg och under förevändning, att destinationsorten vore Indien. Efter en fingerad olyckshändelse skulle de byta flagga i Djedda eller Mokka.

Ismail Gibraltar hade alltså anledning att hålla tyst med sin mission. Och minister Palin i Konstantinopel framkastade, att Ryssland kunde protestera mot försäljning av krigsmaterial i fredstid. Själv var han mycket intresserad av att skaffa Sverige vapenbeställningar. Wahren-dorff på Åkers Styckebruk hade vid ett besök i Wien 1815 skrivit till Palin och förhört sig om turkiska beställningar. Palin lyckades också sälja några skeppskanoner till vicekonungen i Egypten, och Höga porten anslog därefter (1817) en summa på 101 000 piaster till inköp av järnkanoner och kulor. En beställning på 28 000 kulor och bomber hade gjorts av paschan i Saint Jean d'Acre, och ministern väntade nya beställningar.

Efter sin ankomst till Sverige stod Gibraltar i livlig korrespondens med Palin och fick sig brev tillsända med dennes kurirpost. Vid ett tillfälle berättade Gibraltar, att en artikel i »la Gazette de Stockholm» av den 17/11 1817 framställt hans mission i en misstänkt dager. Storherrn i Konstantinopel hade begärt förklaringar av den egyptiske paschan angående den verkliga avsikten med Gibaltars resa, härtill föranledd av insinuationer från Danmarks chargé d'affaires.

Till Gibaltars uppgifter hörde också att skaffa en svensk mineralog till Egypten, vartill han säkert skulle få hjälp både av d'Ohsson och av legationspredikanten S. Lidman, som just återvänt till hemlandet efter en studieresa i asiatiska Turkiet och Grekland. Palin lovade att göra allt för den svenske mineralogen och ville även hjälpa honom att studera i andra turkiska provinser, som äro »des terres nouvelles à explorer». Man tänkte sig också möjligheten att till museet i Stockholm sända ett väldigt egyptiskt monument med hieroglyfinskrifter. Lidman skulle för övrigt till Vitterhetsakademien medföra en promemoria från Palin angående små outgivna fornsaker med hieroglyfer.

Varia

Det förefaller knappast sannolikt att Gibraltar lyckades inköpa några svenska krigsskepp, även om de vi ägde ofta synas ha varit i sådant skick, att de bort kasseras. Göteborgs örlogsstation tycks vid årsskiftet 1816—1817 inte haft mycket att avyttra. Där fanns utom ett antal småbåtar två halvgalärer, *Gustav III* och *Armfelt*, båda upplagda vid Läckö slott, samt en skonert *Göteborg*, som inte heller torde ha varit något att hurra för.

Det dröjde några år — till 1825 — innan en skeppshandel kom till stånd, och den utföll som nämnts ganska olyckligt tack vare Rysslands inskridande.

Vad Gibraltar beträffar, så återvände han våren 1819 till Italien och for från Livorno vidare till Egypten. Han medförde, enligt vad generalkonsul d'Anastasy i Alexandria bortåt 20 år senare berättar, några kanoner, som emellertid inte alls tillfredsställde vicekonungen. »Och det första intrycket, det må vara väl eller illa grundat, är inte lätt att utplåna.» År 1838 lyckades dock generalkonsuln förmå vicekonungen att som prov mottaga ett par nya svenska kanoner. Blev han nöjd med dem skulle han beställa ytterligare 120 för två fregatter. De skulle sändas genom firman Tottie och Arfwidsson och borde vara kontrollerade av en duktig officer.

Det föreföll ett ögonblick antagligt, att Ismail Gibraltors tillnamn förevigats i Göteborg i namnet på gården och sedermera vårdhemmet Gibraltar. I en avhandling om Göteborgs gatunamn av C. S. Lindstam (Göteborg 1945) erinrar författaren om, att namnet Gibraltar första gången dyker upp 1822—1823, vilket ju möjliggjorde en dylik hypotes. Emellertid har det visat sig, att krigsarkivet förvarar en av G. av Sillén år 1801 uppgjord »traktkarta» över Göteborg med omnejd, på vilken gården Gibraltar är angiven. Då namnet ej förekommer på en tidigare karta av år 1723, är det sannolikt, att det givits gården på 1700-talet av någon person, som haft kontakt med det verkliga Gibraltar, någon som var intresserad för de resor som företogs till södra Spanien av många svenska fartyg under Levantinska och Ostindiska kompaniets dagar.

T. J. Arne.